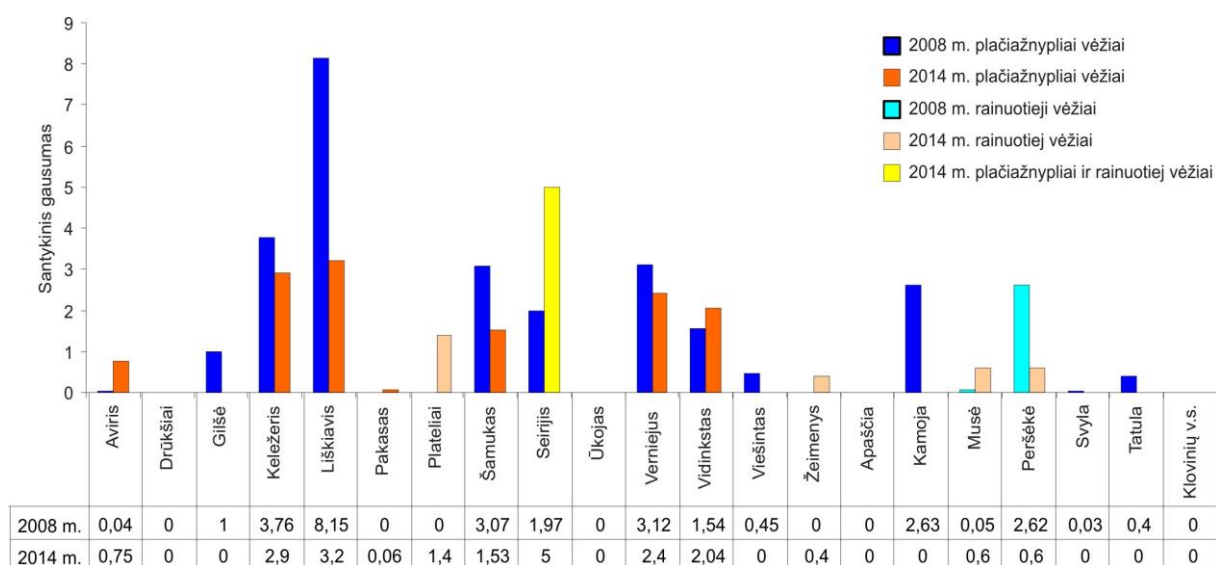

2014 metais įvertinti ir prognozuoti plačiažnyplių vėžių populiacijos ir buveinių būklės pokyčius bei natūralių ir antropogeninių veiksnių poveikį jiems:

2014–2015 m. vėžių tyrimai atlikti tuose pačiuose 21 vandens telkinyje kaip ir 2008 m. Palyginus rezultatus nustatyta, kad, visumoje, plačiažnyplių vėžių būklė pablogėjo. Plačiažnypliai vėžiai išnyko visose tirtose upėse ir dar 2 ežeruose. Iš viso, 9 vandens telkiniuose vėžių nerasta (Drūkšių, Gilšės, Ūkojo ir Viešinto ežerai, Apaščios, Kamojos, Svylos ir Tatulos upės ir Klovinių vandens saugykla); 7 ežeruose rasti plačiažnypliai vėžiai (Avirio, Keležerio, Liškiavio, Pakaso, Šamuko, Verniejaus ir Vidinksto ežerai); 4 vandens telkiniuose rasti rainuotieji vėžiai (Platelių ir Žeimenio ežerai bei Musės ir Peršėkės upės); viename ežere (Seirijis) rasti plačiažnypliai ir rainuotieji vėžiai.

Vėžių santykinio gausumo 2008 ir 2014 m. palyginimas

Įvertinta, kad buveinių būklė išliko nepakitusi, tačiau plačiažnyplių vėžių buveinių kiekis, tuo pačiu ir potencialus arealas, mažėja dėl sparčiai plintančio svetimkraščio rainuotuojo vėžio. Jis atsirado trijuose tirtuose ežeruose, kur jo nebuvo 2008 m. tyrimų metu. Seirijo ežere šiuo metu gyvena plačiažnypliai ir rainuotieji vėžiai, ir stebima plačiažnyplių vėžių gausumo mažėjimo tendencija.

Pagrindinė grėsmė plačiažnypliams vėžiams Lietuvos vandenyse yra svetimkraščių vėžių rūšių spartėjantis plitimas. Dabar rainuotųjų vėžių nėra tik Dauguvos intakų baseine šiaurės rytų Lietuvoje. Prie invazinių vėžių plitimo prisideda ir neteisėta žmonių veikla, dėl kurios invazinės rūšys patenka visiškai uždarus vandens telkinius, ar įveikia jiems natūraliai neįveikiamas gamtines kliūtis.

Taip pat neigiamos įtakos plačiažnypliams turėjo ir vandens telkinių išuvinimas unguriais. Daugelyje tokių vandens telkinių plačiažnyplių vėžių populiacijos sumažėjo iki minimumo ir sutinkami tik pavieniai individai.

Siekiant išsaugoti plačiažnyplius vėžius būtinas aktyvesnis žmonių gamtosauginis švietimas apie svetimkraščių vėžių keliamas grėsmes. Tai galimai pristabdytų neteisėtus invazinių rūšių introdukcijas ir jų plitimą uždarius vandens telkiniais. Taip pat svarstytinas vėžių gaudymo taisyklių pakeitimas. Siekiant atstatyti išnykusias plačiažnyplių populiacijas ir pagausinti jų išteklius būtinos efektyvios reintrodukcijos, kurios pastaruoju metu buvo nesėkminga. Rekomenduotina reintrodukcijai naudoti tik dirbtinai išaugintus vėžius, o ne imti juos iš gamtinių vandens telkinių.

2014 m atlikto monitoringo „Europos bendrijos svarbos moliuskų rūšių, kurių apsaugai būtina steigti teritorijas populiacijų būklės vertinimas“:

2014 m atliktas mažosios suktenės (*Vertigo angustior*), keturdantės suktenės (*Vertigo. geyeri*), pūstosios suktenės (*V. moulinsiana*) ir ovaliosios geldutės (*Unio crassus*) monitoringas išskirtame Natura 2000 tinkle ir už jo ribų. Buvo įvertintas atskirų rūšių gausumas bei aplinkos būklė. Mažoji suktenė (*Vertigo angustior*) tirta dešimtyje teritorijų. Riešės upės slėnyje (Vilniaus raj.). Adučiškio pelkėje mažosios suktenės nerasta, teritorija visai netinkama suktenei. Adučiškio miško pakraštyje buvusi pradinė teritorija suarta, populiacija sunaikinta. Tokia pat situacija ir Riešės upės slėnyje (Vilniaus raj.), buveinė dėl išsiplėtusių gyvenviečių tapo netinkama. Mažųjų suktenių gausumas įvertintas kaip palankus (daugiau kaip 10 individų kvadratiname metre) 16,7% stebėjimo taškų BAST ir už BAST ribų. Patenkinamas gausumas įvertintas 24,4% stebėjimo taškų, o blogas (0- 4 ind./m²) 58,9% stebėjimo taškų. Palanki mažosios suktenės buveinės būklė nustatyta pusėje (penkiuose) stebėjimo taškų. 18,2% stebėjimo taškų gausumas įvertintas kaip geras, 27,3% kaip patenkinamas, 54,5% kaip blogas. Buveinės drėgmės režimas 36,4% taškų įvertintas kaip palankus, o likusiuose stebėjimo taškuose kaip patenkinamas. 91% stebėjimo taškų ganymas turėjo patenkinamą įtaką, o 9% tyrimo taškų veikė palankiai. Neigiamo pesticidų poveikio stebėjimo taškuose neregistruota. Visuose tyrimo taškuose humuso sluoksnis atitiko rūšies tolerancijos ribas. 72,7% tyrimo taškų pradėjo įsigalėti sumedėjusi augalija ir buveinės būklė pagal šį parametą vertintina kaip "patenkinama", likusiuose 27,3% stebėjimo taškų buveinės būklė pagal šį parametą vertintina kaip "palanki". Neigiamo rekreacijos poveikio nepastebėta.

Keturdantės suktenės tirtos 5 teritorijose. Keturdančių suktenių gausumas įvertintas kaip blogas (0-4 individų kvadratiname metre) 80,0% stebėjimo taškų BAST ir už BAST ribų. Patenkinamas gausumas (5-10 ind./m² įvertintas likusiuose stebėjimo taškuose. Gera buveinės aplinkos savybių būklė (įvertinus 6 aplinkos parametrus) buvo registruota 4 stebėjimo taškuose BAST ir už BAST ribų, patenkinama būklė registruota 1 stebėjimo taške. Buveinės drėgmės režimas 80 stebėjimo taškų įvertintas kaip geras, 20 taškų patenkinamas. Ganymo poveikis 80 stebėjimo taškų vertintinas kaip patenkinamai, o 20 taškų "gerai". Pesticidų neigiamas poveikis nei viename iš tyrimo taškų nebuvo stebėtas. Humuso sluoksnis visuose stebėjimo taškuose buvo palankus. Sumedėjusi augalija 80 stebėjimo taškų neturėjo neigiamo poveikio, o 20 stebėjimo taškų buveinės būklė pagal šį faktorių vertinta kaip "patenkinama". Neigiamas rekreacijos poveikis tyrimo taškuose nebuvo pastebėtas.

Pūstųjų suktenių gausumas įvertintas kaip palankus (daugiau kaip 10 individų kvadratiname metre) 16,7% stebėjimo taškų BAST ir už BAST ribų. Patenkinamas gausumas įvertintas 24,4% stebėjimo taškų, o blogas (0- 4 ind./m²) 58,9% stebėjimo taškų. Pūstosios suktenės aplinkos būklė penkiuose stebėjimo taškuose BAST ir už BAST ribų vertintina kaip palanki, o viename taške už BAST ribų patenkinama. Pusėje stebėtų taškų pūstosios suktenės gausumas nepalankus, 33,3% tyrimo taškų palankus, likusiuose patenkinamas. Drėgmės režimas 83,3% palankus, likusiuose

stebėjimo taškuose patenkinamas. Ganymo poveikis visose stebėjimo buveinėse turėjo nedidelę įtaką ir šio faktoriaus įtaka buveinei vertinama kaip patenkinama. Neigiamo pesticidų poveikio buveinėms nepastebėta. Buveinės humusingumas atitiko rūšies tolerancijos ribas. Pusėje buveinių pradeda įsigalėti sumedėjusi augalija ir pagal šį faktorių buveinės vertinamos patenkinamai. Likusių buveinių būklė vertinama kaip palanki. Rekreacija stebėtuose tyrimo taškuose nevyko ir jos poveikio nėra.

Gera buveinės aplinkos savybių būklė (įvertinus 6 aplinkos parametrus) buvo registruota 20 stebėjimo taškų (25% visų taškų) BAST ir už BAST ribų, patenkinama būklė registruota 58 stebėjimo taškuose (75% visų taškų). Bendra buveinės būklė įvertinus ir populiacijos gausumą 12 stebėjimo taškų nustatyta kaip gera, 50 kaip patenkinama ir 16 stebėjimo taškų – bloga. Vertinant apibendrinus visų stebėjimo taškų stebėjimo teritorijoje (BAST ir už BAST ribų) duomenis, 4 BAST nustatyta palanki aplinkos savybių būklė, 20 stebėjimo teritorijų patenkinama, o įvertinus ir rūšies gausumą palanki būklė nustatyta tik 2 teritorijose, patenkinama 19, o bloga – 3 teritorijose.

Vandens tėkmės reguliavimo įtakos nepastebėta 67,9% stebėjimo taškų, o vandens tėkmė reguliuojama 14,2% taškų. Likusiuose taškuose stebėtos natūralios mažai reikšmingos patvankos. 55,1% stebėjimo taškų upės dugno struktūra gera, 24,4% struktūra patenkinama, o 20,5% bloga.

Vertinant vizualiai vandens kokybę 91,1% stebėjimo taškų įvertinta kaip gera, likusiuose patenkinama. Upės dugno užaugimas augalais (eutrofikacija) pastebėta 26,9% taškų. Didžiojoje dalyje taškų 56,4% eutrofikacijos nepastebėta, 16,7% taškų stebimas prasidedantis dugno užaugimas vandens augalais. Vertinant buveinės apšviestumą 74,3% taškų aplinkos faktorius įvertintas kaip teigiamas, 24,4% patenkinamas ir 1,3 % blogas. Rekreacijos poveikis nestebimas 58,9% taškų, o stiprus rekreacijos poveikis pastebėtas 12,9% taškų. Vizualiai vertinant žuvų buvimą upėse 67,9% stebėjimo taškų įvertinta kaip palankiai, patenkinamai 24,4% taškų, o bloga būklė 5,1% taškų.